

KÜLTÜR DÜNYASI

İnsan, mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü
bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını da düşünmeli...

ATATÜRK

<i>Prof. Dr. Yavuz ABADAN</i>	Bilgi Edinmek İçin Milletlerarası İşbirliği
<i>Prof. Dr. Âfet İNAN</i>	Kemal Atatürk'ün İlim ve Edebiyat Üze- rine Düşünceleri
<i>Prof. İsmayıl Hakkı BALTACIOĞLU</i> ...	Eğitimin Yapıcı Unsurları
<i>Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz KANSU</i> ...	Büyük Öğretmen Doktor René Lerinhe
<i>Cevat Memduh ALTAR</i>	Osmanlı - Avusturya Münsebetlerinde Wolfgang Amadeus Mozart
<i>Fuat PEKİN</i>	Maurice Utrillo (1883 - 1955)
<i>Zekâi BALOĞLU</i>	UNESCO

MİLLETLERARASI TİYATRO ENSTITÜSÜ ALTINCI KONGRESİ

MAYIS - HAZİRAN 1956

Sayı: 24 - 25

KÜLTÜR DÜNYASI

Aylık Dergisi

- İmtiyaz sahibi** : UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
273. Atatürk Bulvarı, Ankara. Tel.
25684.
- Dergi İdare Heyeti:** Prof. Dr. Yavuz Abadan, Dr. Arif
Payashoğlu, Dr. Necat Erder, Namık
Katoğlu, Dr. A. Şeref Gözübüyük.
- Yazı İşlerini fiilen
idare eden mesul
müdür** : Prof. Dr. Yavuz Abadan.
- Yayın komitesi** : Prof. Dr. Yavuz Abadan, Prof. Fikret
Arık, Prof. Bedrettin Tuncel, Dr.
Arif Payashoğlu, Dr. Necat Erder,
Metin And, Bülent Ecevit, Bilge
Karasu.
- Cari hesap** : Ankara İş Bankası, Yenisehir Şubesi
427 Dj.
- Basıldığı yer** : Ankara, Maarif Basımevi.

KÜLTÜR DÜNYASI

UNESCO TÜRKİYE MİLLİ KOMİSYONU TARAFINDAN
HER AYIN ONBEŞİNDE ÇIKARILIR DERGİ

Mayıs - Haziran 1956

Sayı: 24 - 25

BİLGİ EDİNMEK İÇİN MİLLETLERARASI İŞBİRLİĞİ

Prof. Dr. Yavuz ABADAN

Birleşik Amerikada Cumhurbaşkanlığı için seçim mücadelesine başlandığı günlerde, Başkan Dwight Eisenhower'in bir nutku, kültür alanında işbirliği bakımından, umumî alâka ve dikkati çekmiştir. Eisenhower Cumhuriyetçi parti adına seçim kampanyasını açış nutkunu, Texas eyaletinin Waco şehrindeki Baylor Üniversitesinde vermiş ve bütün milletleri, bilgi edinme yolundan hürriyet ve iktisadî refaha ulaşmak üzere işbirliğine davet etmiştir.

Doğrudan doğruya iç siyasetle ilgili görünen bir seçim mücadelesinde, ilim uğrunda milletlerarası işbirliğinin, mihrak noktası halinde ön plâna alınması, dünya tarihinde ilk defa vukubulmaktadır. Ancak Cumhurbaşkanı seçilmezden önce Columbia Üniversitesinin rektörlüğünü yapan Başkan Eisenhower, kendisine Baylor Üniversitesince fahrî doktorluk payesinin tevcihini, kültürel hayat bakımından, Birleşik Devletlerin

dünya misyonunu belirtme hususunda, iyi bir fırsat olarak kullanmayı bilmiştir.

Eisenhower, nutkuna milyonlarca insan üzerinde baskı ve hâkimiyetini, tecavüzle tesis etmiş olan komünizmin, batı düşünce ve terbiyesinin dayandığı bütün mânevi değerleri inkâr eden bir doktrin olduğunu belirtmekle başlamıştır. Ona göre, komünizm, günlük maddî ihtiyaçların dışında ve üstünde, insanlığın özleyebileceği değer ve ülküler bulunabileceğine inanmaz. Balığın suya, hayvanın gıdaya olduğu kadar, insanın hürriyete ihtiyacı olduğunu kabul etmez.

Oysaki, insanın kaderi, hürriyet ve adalet içinde yaşamaktır. Bu kanaat ve inancı yıkmaya çalışan menfur bir ideoloji ile mücadele, insanlık için en asil bir vazifedir. İnsan hürriyeti ve hürriyet rejiminin temel prensipleri uğrunda, bütün gayret ve imkânlarımızı seferber

ederek mücadeleye girişme, çalışma kudretimizi arttıracak; vatana bağlılık, memlekete sadakat duygularımızı alevleyip tazeleyecek; devamlı başarılarımızı hızlandıracaktır.

Milletlerarasında hürriyet ve iktisadî refahı gerçekleştirecek, müsmir ve devamlı bir işbirliğinin kurulabilmesi için her şeyden önce, ilim ve hakikatin zaferini sağlamak lâzımdır. Hürriyeti seven bütün milletler, dünya meselelerinin ilmin ışığı ile aydınlanması, aklın rehberliği ile çözülmesi hususunda bütün varlıkları ile gayret sarf etmelidirler. Hür bir rejim, muvazeneli bir ekonomi sistemi, mesut bir yaşayış düzeni kurabilmenin en emin şartı, ilim ve hakikat yolundan asla ayrılmamaktır.

Bu arada, kültürel bakımdan ilerlemiş milletlerin, geri kalmış veya az gelişmiş memleketlere cömert ilmi yardımlarda bulunmaları hayati bir zarurettir. Zira yeryüzünün herhangi bir parçasını basan karanlığın, bütün dünyaya gölge salması mukadderdir. Cehaletin doğuracağı yoksulluk, sosyal, ekonomik ve siyasî huzursuzluk, kolayca başka ülkelere sirayet tehlikesini taşır.

Bu sebeple Başkan Eisenhower,

gerek Birleşik Amerikanın resmi kaynaklarını, gerek büyük vakıf ve tesislerini muhtaç memleketlere daha geniş ölçüde ilmi yardımlarda bulunmaya; bu konuda birbirleriyle yarışa davet etmiştir. Ancak Cumhurbaşkanı, bu yardımlar yapılırken, diğer milletlerin ideallerine, özleyişlerine, gelenek ve millî gururlarına karşı anlayışlı bir saygı gösterilmesi hususunda bilhassa ısrar etmiştir. Böylece ilim ve kültür alanındaki yardımların, geri memleketleri Amerikalılaştırma gibi dar şövenlik zihniyetinden azade olması, ön plânda tutulmuştur.

İlmin hasbîliği esasına dayanan böyle bir yardım plânının, yalnız teknik sahaya inhisar etmesinin ondan faydalanacak milletler için, esaslı bir teşvik unsuru olacağına asla şüphe yoktur. Bu sayede her millet, kendi kültür kıymetlerini feda korkusuna kapılmaksızın, hür dünya ile ilim ve kültür alanında feyizli bir işbirliği imkânına kavuşmaktadır. Birleşik Amerika ve Demokrasi dünyası ile, kader ve ülkü birliği içinde yaşayan Türkiyenin, belirtilen şartlar çerçevesinde ilmi işbirliğine de büyük önem verdiğini izaha hacet yoktur.

KEMAL ATATÜRK'ÜN İLİM ve EDEBİYAT ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ

Prof. Dr. Âfet İNAN

Atatürk: "Akıl ve mantığın halletme-yeceği mesele yoktur" derdi. Ancak o yine, aklın rehberinin, bilgi, ilim olduğunu da kabul etmiş bulunuyordu.

Tarihte medenî bir varlık olarak kalabilen kavimler, şüphe yok ki ilim hayatında nasibini almış fertlerin, vücuda getirdiği topluluklardır.

İnsan cemiyetlerinin uzak ve yakın tarihlerinde, medeniyet eserleri nazari ve amelî ilimlerin bilinmesi ve tatbiki ile ancak mümkün olur. Bu hakikati kabul etmiş milletler, tarihlerinde fikir karakterlerini besleyen, birer varlık haline gelirler. Medenî milletlerde, halkın kültürlü, okumuş, yazmış olması esas olmakla beraber, asıl münevver zümrenin, o cemiyet içinde mühim ve mesuliyetli bir yeri vardır..

İşte M. Kemal Atatürk, devrini, Tarih içinde ve bugünkü hayatımıza tesiri bakımından tetkik ettiğimiz vakit, çeşitli cepheleri ile ele almak gerekmektedir. Çünkü, medeniyet eserlerini vücuda getiren, milletin bütünü olduğunu kabul etmekle beraber, milletleri sevk ve idare eden ve Tarih efkâr-ı umumiyesi karşısında, büyük adam tanınan şahısların önderlikleri, kollektif hisler ve başarılar üzerinde çok mühim rol oynamıştır.

Atatürk, Cumhurbaşkanı sıfatıyla: "Hayatta en hakiki mürşid ilimdir" düsturunu söylemiştir. İlimin yol gösterici

liğini, hayatı aydınlatacağını mürşid kelimesinde ifade eden M. Kemal, acaba niçin bununla yetinmiyerek "en hakiki" sıfatını eklemek lüzumunu his etmiştir?

Atatürk, her hangi bir mesele ve fikir için, kesin hükümler çıkarırken, lüzumlu olduğuna inandığı ve dikkati çekmeyi faydalı bulduğu yerlerde böyle kuvvetlendirici ifadeleri daima kullanmıştır.. İnsan bu cümleyi okur ve üzerinde düşünürken mutlaka "en hakiki" kelimeleri üzerinde duraklamadan geçmeyecektir. İrşadın en hakiki olmasını arayacaktır.

M. Kemal kendi yetişme hayatı boyunca herkes gibi muntazam bir tahsil devresi geçirmiştir. Fakat tahsil hayatının kendisinde bıraktığı izler pek derin olmuştur. Onun ifadesine göre nazari olarak okuduğu derslerin daima tatbikatını göz önünde bulundurmuş ve onlardan bir fayda, bir netice bulmaya çalışmıştır. Fakat, o bütün hayatı boyunca okumuş ve bilginleri en büyük hazla dinlemiştir. Kitap onun için kıymetli bir arkadaş olmuştur. Okuduğu eserlerde ki fikirleri benimsemeden önce, onları kendi süzgecinden geçirir ve asıl özünü maharetle muhafaza etmesini bilirdi. Onun okuduğu kitabı elinize almanız kırmızı ve mavi kalemle işaret ettiği kısımları, onun verdiği ehemmiyet-

te okursanız, öz ve ana fikirleri derhal kavramak imkânını elde edebilirsiniz.

Atatürk, kendi yetiştirdiği devrenin müsbet ilimlerini, meslekî ihtisası bakımından bellediği vakit, berrak ve müsbet bir görüşe sahip olabildiğini ve her hangi bir meseleyi riyazî bir katiyetle halletmeği hedef tuttuğunu söylediler. Milletinin modern teknik bilgili fertlere ihtiyacı olduğunda şüphesi olmayan Atatürk, ihtisasın önemini takdir ederek hükümetinin yapıcı unsurlarına en çok değer vermiştir. Sosyal ilimler, güzel sanatların her şubesi, Atatürk'ün devlet başkanlığı zamanında daima imkân nisbetinde teşvik görmüştür. Fakat bilhassa siyasî ve sosyal ilimler kendisinin bizzat meşgul olduğu mevzulardır.

İşte bunun içindir ki daima her yeni nazariyeyi takibetmiş, eskileriyle mukayeseler yapmıştır. 1920 yılında Ana Yasamızın tespit edileceği sıralarda bu bakımdan çeşitli hukuk kitaplarını okuyan M. Kemal'e meşhur bir hukukçumuz diyorki: "Sizin bu kurmak istediğiniz sistem hiç bir hukuk kitabında yoktur." O cevap veriyor: "Evet sizin bu mevzudaki kitaplarınızı okuduğum gibi diğerlerininide tetkik ettim." Aynı zamanda kitapları getirtip kendisine gösterdikten ve işaretlediği yerleri göstererek dikkatini çektikten sonra ilâve ediyor: "Tatbik edilip tecrübe edilen işler, kaide ve prensip haline gelirler. Ben yapayım, siz kitaba yazarsınız."

Atatürk bilhassa "Yüksek tahsil gençlerini" millî şuurlu ve modern kültürü olmalarına" da önemle işaret etmiştir. "Kuvvei maneviye ilim ve iman ile âli bir şekilde inkişaf eder." Sözüünü 1922 yılında söylemiştir.

Atatürk'ün münevver bir insan olarak da, en çok üzerinde durduğu iki mesele vardır.

1 — İyi hitabet.

2 — Güzel ve edebî yazı yazmak.

Bu münasebetle kendisinden aynen tuttuğum yazılardan son neşrettiğim kitabımdan birkaç satır aktaracağım:

— "Osmanlı devrinde ve bugüne kadar geçen Cumhuriyet çağında ve bundan evvelki Türk kültürel çağlarında ve hattâ bütün kültürel edebiyat sosyetelerinde, Edebiyat denildiği zaman şu anlaşılır:

Söz ve mânayı, yani insan dimağında yer eden her türlü bilgileri ve insan karakterinin en büyük duygularını bunları dinleyenleri veya okuyanları, çok âlakalı kılacak surette söylemek ve yazmak sanatı. Bunun içindir ki, Edebiyat, ister nesir halinde olsun, ister nazım şeklinde olsun, tıpkı resim gibi heykeltıraşlık gibi bilhassa musiki gibi, güzel sanatlardan sayıla gelmektedir.

Beşeriyette en müsbet ilim ve en ince teknik esaslarına dayanan hayatla ve kanla karşılaşmış kendileri için mukadder olan askerlik gibi yüksek bir idealist meslek dahi, kendini, içinde bulunduğu içtimai heyete anlatabilmek ve bu büyük insanlık ve kahramanlık yolculuğunu hazırlayabilmek için, uyardırıcı hedeflendirici, ve nihayet fedakâr ve kahraman yapıcı vasıtayı, edebiyatta bulur.

Bu itibarla, edebiyatın her insan cemiyeti ve bu cemiyetin hal ve istikbalini koruyan ve koruyacak olan, her teşekül için, en esaslî terbiye vasıtalarından biri olduğu, kolaylıkla anlaşılır.

Bunun içindir ki, Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, edebiyat tedbisinde bilhassa şu noktalara ehemmiyet ve kıymet vermelidir.

1) Türk çucununun kafasını, fitri yaratılışındaki dikkat ve itinaya göre tekevün ettirmek. Bu, Cumhuriyetin sahhî düzeni ile alâkadar olan vekâlete de teveccüh eden bir vazifedir.

2) Güzel muhafaza edilen, Türk kafa ve zekâlarını açmak, ve geliştirmek.

mek. Bu, Bilhassa Kùltür Bakanlığının vazifesidir. Bununla birlikte olarak, müstait Türk çocuk kafalarına müsbet ilim ve maddî teknik mefhumlarını, yalnız nazari olarak değil, aynı zamanda pratik vasıtalar ile de yerleştirmek.

3) Bir taraftan da, Türk kafalarındaki kabiliyetleri, Türk karakterindeki sağlamlıkları, Türk duygularındaki yükseklik ve genişlikleri, kendilerine hiç zorlamadan, naturel bir tarzda ve olduğu gibi ifadeye onları alıştırmak.

Atatürk sözlerine şöyle devam ediyor: "Bunlar yapılıncaya netice şu olacaktır: Türk çocuğu konuşurken onun beyan ve anlatış tarzı, Türk çocuğu yazarken onun ifade üslubu, kendisini dinleyenleri onun yürüdüğu yola götürebilecek bu kabiliyet sayesinde Türk çocuğu kendisini dinleyen veya yazısını okuyanları peşine takarak yüksek Türk ölküsünü iletebilecek, ulaştırabilecektir.

Bu Edebiyat telakkisi, böyle bir edebiyat tedrisi sayesinde ki: Edebiyat medlülünden anlaşılan gayeye varmak mümkün olabilir."

Kemal Atatürk bu sözleri ile edebiyatın tarifini yapmış ve edebiyatın tedris gayesini izah etmiştir.

Atatürk devrinin bütününü tetkik edeneler "Kemalizm" tabirinin beynelmilel siyasî edebiyatta yer almış oldu-

đunu görürler. *Kemalizm bizim milletimiz için bir kurtuluş, bir müstakil devlet oluşumuzdan sonra, sosyal ve kültürel inkılaplarımızın hepsini içine alan bir sistemdir.* Bu tarihi safha, bütün Türk milletinin medeni varlığına dayanan bir devredir. Ancak M. Kemal Atatürk'ün bu inkılap fikirlerini faydalı telakki ederek tatbik mevkiinde önderlik ettiğini Tarih kaydetmektedir ve edecektir.

şuna inanıyorum ki, tarihi bir devrin fikri ve ilmi hayatını tetkik o cemiyetin yeni nesilleri için, her şeyini aydınlık içinde görmesine yarayan bir sistemdir.

İşte bu düşünce ile Atatürk'ün ilim ve edebiyat üzerindeki düşüncelerine temas etmek istedim. Çünkü artık bu tarih olmuş devrin siyasî ve askerî cepheleri resmî vesikaların ışığı altında yazılmış ve daha da yazılacaktır. Fakat, bence asıl bu devrin fikriyatını hazırlamağa lüzum vardır.

Türk gençliği, yakın mazisinin bu safhalarını, ilme, tekniğe, edebiyata verilen kıymeti, bilir ve bu bakımdan bu gün için kendisini hazırırsa memleket işleri için tatbik edebileceği ve zamanın terakkilerine bilgi ile ulaşmanın faydalı olacağına inanacaktır. İlim yolumuz da ma açık olsun.

EĞİTİMİN YAPICI UNSURLARI

Prof. İsmayıl Hakkı BALTACIOĞLU

Burada kısaca sözünü edeceğim eğitim prensipleri ötedenberi eserlerimde inceleyip uyguladığım pedagoji prensiplerimdir. Ancak, kırkbeş yıl sonra, şimdi kendilerine çeki düzen vererek karşınıza çıkıyorlar. Onlara yüz verip vermemek sizin elinizdedir.

Bütün sosyal olaylar gibi, eğitim olayı da, karışık bir olaydır. Bundan dolayı onu metotla incelemek zorunlu. Ötedenberi eğitimi "insan yetiştirme" diye anlatmak isterler. Oysaki, gerçek alanında bulduğumuz insan soyut insan olmayıp belirli toplumların belirli insanlarıdır, sosyal insanlarıdır. Böyle olunca eğitimin amacı ancak "sosyal insanı yetiştirmek" olabilir.

Sosyal insan kimdir? Sosyal insan sosyal kişiliği olan insandır. Sosyal insan—intellekçi psikologların kuruntusunu ettikleri gibi—düşünme, duyma, işleme melekelerinin toplamı olan insan değildir. Sosyal insan "insan kişiliği" adını verdiğimiz bütünü taşıyıcısı olan insandır. Onun için "melekeler psikolojisi" gibi "melekeler pedagojisi" de yanlış. Çocuğun "düşünce melekelerini eğitmek" diye bir şey yoktur. Ancak çocuğa bilginin, ya da teknisyenin kişiliğini, biraz da olsa, kazandırmak diye bir şey vardır.

Sanat eğitimini ele alalım. Bu eğitimin amacı ayrıca var olduğu sanılan bir sanat duygusunun eğitimi olamaz.

Belki sanatçı kişiliğinin, biraz da olsa, bütünlüğünden hiç bir şey kaybettirmeden edindirilmesi olabilir. İşte bu orijinal kişilik sanatçının yalnız kendisinde vardır. Böylece "sanat duygusunun terbiyesi" sözü yerini, ister istemez, "sanatçının yetiştirilmesi" sözüne bırakmaktadır.

Şunu da söylemek isterim ki okul pedagojisinin "genel eğitim, meslek eğitimi" diye yaptığı ayırmalar hiç bir temele dayanmamaktadır. Çünkü her meslek eğitiminin taşıdığı bir genel eğitim vardır. Genel eğitim dediğimiz eğitim de, açıkça söylemek gerekirse, az çok soysuzlaşmış bir meslek eğitiminin başka bir şey değildir.

Eğitimin ikinci yapıcı unsuru çevredir. Öyle bir sosyal çevre ki içinde sosyal kişilik doğabilecek, hem de evrimini yapabilecektir. Düşünceler, duygular, eylemler ancak kişilik bütünü içinde, bu da ancak normal çevreler içinde yetişebilirler. İnsan kişiliğini var edecek olan, ne yalnız başına düşünceler, ne yalnız başına duygular, ne de yalnız başına eylemlerdir, ancak gerçek çevrenin, sosyal çevrenin kendisidir.

Diyelim ki sosyal eğitimin amaçlarından biri hatip yetiştirmektir. Çevre prensibine göre hatip ancak kendi tabii, normal çevresinde yetişebileceğine göre, bu çevre edebiyat dersleri olmayıp, olsa olsa bir konferans salonu, ya

da bir açık hava mitingi olabilir. İşte orada hatip gerçek bir topluluk karşısında, gerçek bir konu üzerine söz söyleyecektir. Hatip adaylarının yetiştirilmesi ancak böyle gerçek çevreler içinde olabilecektir. Öyleyse okulda yapılacak iş aileleri toplayıp çocuklara açıkca, yüksek sesle söz söylemek fırsatını vermek olabilir. Çünkü bütün iş çocukta "hatiplik melekesi" denilen sözde melekeyi geliştirmek olmayıp çocuğun kişiliğinde hatip kişiliğinin yaratılmasıdır. İnsan ancak kamu karşısında konuşa konuşa hatip olabilir.

Eğitimin üçüncü yapıcı unsuru çalışmadır. Şimdiye kadar eğitimciler işi, iş eğitimi demokratik eğitimin etkenlerinden biri olarak ağırladılar. Ancak bu işin ana karakterleri ne olduğunu belirtmeyi pek düşünmemişlerdir. Benim "iş" den ne anladığıma gelince, bu uydurma iş olmayıp gerçek, sosyal işin kendisidir. İnsan hem elleriyle hem kafasıyla, bütün varlığıyla çalışacaktır ki kendi kişiliğini yoğurabilmiştir. Bu çalışma gerçek olmalıdır demek, sosyal olmalıdır demektir. Gerçek, sosyal kişiliklerin doğmasını sağlayan çalışmalar nelerdir? Bunlar bilim, teknik, sanat, ahlak çalışmalarıdır. Yalancıkandan çalışma eğitime karşı bir çalışmadır. Böyle bir çalışma kişiliği yapacak yerde yıkar. Bu gerçek çalışma unsuru olmadıkça da eğitim işi olamaz. İnsan varlığı gerçeğin zorlayıcılığıyla ne kadar çevrilsen o kadar olgunlaşır.

Yalnız öğretmenin yaptığı, öğrencilerin yalnız seyrettiği bir kimya deneci yalnız öğretmeni aktif, öğrencileri ise yalnız pasif bırakan bir gösteriden başka bir şey değildir. Gerçek olan kimya deneci ise öğrencileri aktif yapan denektir. Birkaç vergili genci aktör yapan, vergisizleri, korkakları içinde olmak üzere bütün okul ailesini seyirci yerinde bırakan bir tiyatroya ne ad

takmalı? Başka bir ad takılamadığı için "okul tiyatrosu" dense bile "eğitici tiyatro" denilebilir mi?

Soruyorum size, bilimin yanıtları ahlâkın yanıtları, sanatın çirkinlikleri olduğu gibi, eğitimin de yanıtları yalanları, çirkinlikleri yok müdür? Yukarıda saydıklarım eğitim yalanları değil midir?

Eğitimin dördüncü yapıcı unsuru verimdir. Eğitim sosyal bir çevre içinde sosyal çalışma ile, sosyal verimle, sosyal kişilikler var etme işidir. Sosyal çalışma doğru, iyi, güzel olan çalışmalardır. Bu da sosyal olarak yararlı çalışma demektir. Bu ana şart olmadıkça da çalışmanın eğitimce hiç bir değeri olmaz. İnsanın gitgide sosyallaşması ancak bu çalışma ile, sosyal verim elde etmekle olabilmiştir.

Ekonomik eğitim için de doğru olan düşünce budur. Öyle bir ekonomik çalışma düşünün ki hiç bir ekonomik değer elde edemiyor, böyle bir çalışma pedagoji bakımından soysuzlaşmış bir çalışmadır.

Okullarda verilen el işi dersleri bu soysuzlaşmanın canlı örneklerinden biridir. Bu dersler çocukta sosyal kişiliğin gelişmesini gözönünde bulunduracak yerde onun yalnız ellerinin yatkınlığını gözlemektedir.

Günün birinde bir öğretmen okulunun el işleri sergisini geziyorum. Öğrenciler büyük büyük vazolar yapmışlar. Üzerlerini renkli motiflerle süslemişler. Öğretmenlerine sordum:

— Bu vazolar pişirilmiş mi, dedim.

— Hayır, bunlar sahici vazo değil, el işi, dedi.

Vazolara yaklaştım. İçleri çamurla dolu olduğunu gördüm. Yapılan şey vazo değil, bir deli saçmasıydı!

Bu türlü anlayışlara ne kadar karşı durulsa azdır. Doğrusu, "elişi" diye bir şey yoktur. Gerçekten varolan yalnız tarım, endüstri, tecim, sanat, herhangi ekonomik iştir.

Bundan otuz yıl önce Valdebağı Daruleytanı topraklarında binlerce enginar yetiştirdiğini görmüştüm. Bu başarısıyla övünmekte olan müdüre sordum:

— Bir enginarı kaç mal ettiniz?

Müdür durakladı da şunu dedi:

— Biz bu işin malî tarafıyla hiç uğraşmayız, yalnız enginar yetiştirmesini öğretiyoruz çocuklara.

Siz bu âlemde yetiştirdiği sebzenin malî tarafıyla hiç uğraşmayan akli başında bahçıvan gördünüz mü?

Sözün kısası, çalışmanın eğitimin yapıcı bir unsuru olabilmesi için sosyal evrime ulaşması gerekmektedir.

Eğitimin beşinci yapıcı unsuru için de bir kaç söz söyleyelim. Eğitim her şey demek değildir. O bir başlatmadır: sosyal bir çevrede, sosyal çalışma ile, sosyal verim sağlayacak sosyal kişiliği edinmeğe başlatma. İşte eğitim dediğimiz iş doğru olarak budur. Gerçi bütün yaşama yollarını öğretmek elimizde değildir, bütün çevreleri kullanmak elimizde değildir, bütün verimleri edindirmek elimizde değildir. Ancak bütün bunlara başlatmak elimizdedir.

Ölü düşünceler vardır, canlı düşünceler vardır. Bayağı duygular vardır, yüce duygular vardır. Görenekler vardır, gelenekler vardır. Eğitimin en yüksek

amacı henüz sosyalleşmemiş olanları toplum yapısının temeli olan sosyal görevlere başlatmaktır. En insanca olanlarla, demek ki en kurucu olanlarla başlatma, eğitimin son görevi işte budur.

Başlatma prensibine örnek olarak bahçıvanlık eğitimini ele alalım. Bu soy eğitimde başlatma ne olabilir? Toprağı tanıma, toprağı işletme, toprağı killi, kumlu kireçli, hümüslü olup olmadığını öğretme. Bunları bilmeyen bir insan ne kadar akıllı, ne kadar çalışkan olursa olsun, bahçıvan olamaz. Bel bellemesini, ot ayıklamasını, tezek kırmasını bilmeyen insan bahçıvan olamaz. Bunlar bu zanaatın ana öğrenceleri, başlatmacılarıdır.

Bence bu beş prensibe uygun olarak anlaşılan bir eğitim eğitimciler arasında akademik tartışmalara yol açacak yerde eğitim üzerine yapılacak sosyopsikolojik araştırmaların başlangıç noktası olabilir.

Sözün kısası, bugünkü dünya okullarında eğitimin durumu acıklıdır. Bu okullarda "kafası melekelerle ayrılmış adam" ile coşkun, romantik adam tipleri başıboş yaşıyor. Okutuyorlar, yalnız okutuyorlar. Ancak, yaratılamayan bir varlık var, o da şu: bütün varlığı sağlayacak olan sosyal kişiliğin kendisi.

İnsan bu kadar ağır bir konu üzerinde bir kere konuşmaya başladı mı, artık ne kadar çabalarsa çabalasın, bir takım yanlışlar yapmaktan kendini alamıyor. Ancak ne de olsa, şu Türk sözü insanı düşündürüyor:

"Söyliyene bakma, söyletene bak!"

BÜYÜK ÖĞRETMEN DOKTOR RENÉ LERICHE

Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz KANSU

Dünyamızda doğruyu, iyiyi ve güzeli arayan, yayan bu tipler bütün-insanlık için birer kıymettirler. Kültürleri, ufukları geniştir. Doğruyu, iyiyi, güzeli aramak ihtiras ve cesaretleri sonsuzdur. Rene Leriche tıptaki sahasının yalnız hünerli büyük bir teknisyeni değil tıbbın ve hayat biliminin bir filozofu olmuştur. Ondan Dr. Şinasi Erel'in yazdığı gibi, birçok tıp nesilleri cesaret, ilhâm, örnek alacaklardır. Aşağıdaki satırlarda, 1951 yılında yayınlanmış Cerrahlığın Felsefesi (*La philosophie de la chirurgie*) eserinin sadece ilimde öğretmenlik hakkındaki görüş ve düşüncelerine temas etmekle Leriche'in ne çapta bir hoca ve bilgin olduğunu genç ruhlara açıklamak istiyorum. Her mesleğin büyük ustaları, bu ustaların kurdukları okullar vardır. Tıp'da da öyledir. Leriche yukarda zikrettiğim eserinin, "okul şefi" adını verdiği bahsinde bu ustalardan, onların psikolojilerinden bahsetmekte, örnekler vermektedir. Der ki: "Âlicenâp bir insan önlerinde yaşayacakları hayatları olanların istek ve ihtiyaçlarına anlayış gösterir, yardım eder, sırasında silinmesini de bilir." Böylelikle otorite daha kuvvet kazanır... Hakiki şef geniş fikirlere sahiptir. Bir ferahlık, teselli kuvveti olmak, bir maya gibi tesir etmekten müteselli, ektiği tohumun filizlendiğini görmekten bahtiyardır... Kendisini unutmamasını da bilir. "Bize böyle bir şefe ör-

nek olarak meşhur Amerikalı cerrah Profesör W. S. Halsted'i göstermekte ve bir hâtırasını nakletmektedir." 1921 mayısında Baltimor'da onun yanında idim. Dandy ilk 50 ventriculographie vakasını neşrediyordu. Halsted'e bu konuda maâfumat sahibi olmak istediğimi söyledim. Dandy önümde iki ventriculographie yaptı ve bütün klişeleri izah etti. Bildiklerini de söyledikten sonra ilâve etti: — Ventricule'lere hava şırınga etmek fikrinin bana ait olmadığını itiraf etmeliyim. Bana bunu Halsted tavsiye etti. Bunu yeni makalemin başında işaret etmiştim. Makalemi kendisine gösterdiğim zaman bana dediği: "Bütün bunları siliniz. Bunun bana hiçbir şey kazandıramıyacağı ihtiyar bir adamım ve sizse istikbali bu kast üzerinde oynayacaksınız, benden bahsetmeniz faydalı değildir." Leriche bu hâtırasını naklettikten sonra, büyük bir ustanın talebesi hakkındaki bu muhteşem feragat ve fazilet örneğini ifşa etmekle Dandy'nin hâtırasına zarar vermemiş olduğunu söylemektedir. Çünkü, bir tam bir sadelik ve safiyetle bunu bana söyliyenin, hocasına lââyık talebe olduğunu göstermeğe yeter."

Önemli olan, Leriche diyor, ruhları uyandırmaktır. İnsan bahtiyarlığı bir aksiyona sahip olmakta bulmalıdır. Bir okul şefinin faziletinden bir başkası kendisine ve olaylara karşı samimiliğidir. İnsan ancak kendisini zihnî ve ame-

li olarak yetiştirmekle “doğruya ibadet culte du vrain” eden bir çevre yetiştirebilir. Leriche tanıdığı büyük okul şeflerinin pek çoğunda gerçek bir ruh liberalizma’yi, başkalarının düşüncelerine karşı müsamahakârlık tesbit eder. Ancak başkalarının düşüncelerine karşı şüpheci, âsi olanları da vardır, fakat bunlar sonunda tek başlarına kalırlar. Fakat buna karşılık “hakiki hocalar” alıcılardır. Ruhları kendi kendilerine güvenmeğe alıştırmışlar. Onları Sokrat metodu gereğince doğurturlar. Görüş hatalarını gizlice, haberleri olmadan düzeltirler. Bir tanesini tanırım ki, hiç belli etmeden bizzat çalışmaya başlar, yeniden kontroller yapar ve alâkalya hiçbir şey söylemeden kendisine verilmiş olan kâğıdı yeniden yazardı.

Böylelikle bir izzeti nefsi kırmaktan ve kırılan bir izzeti nefsin yaratacağı aşağılık duygusundan talebesini kurtarmak isterdi.

Meçhul olan, yeni olan bir şey müsait bir proje ile karşılanmalıdır. Halbuki biz insanların bilinmeyen yeni bir şey karşısında bir müdafaa refleksimiz vardır. Hiçbirimiz görmesini bilemediğimiz bir olayın aniden meydana çıkmasından sevinemeyiz. Görmesini bilmediğimiz bir şeyin görülmüş olmasına karşı koymak arzusuna gem vurmak için insanın yeter derecede kendisine hâkim olması lâzımdır. Birçok gençler, düşüncelerini kontrol edecek kabiliyeti ruhlarına sindirecek bir hocaya sahip olma şansından mahrum kalmışlardır. Bunlar elleri altına gelen her şeyi yakalarlar, çabukca toplanmış vakıalarla bina kurmağa can atarlar. Hayat bu aceleciliği düzeltmeği öğretir. Tecrübe, aklımıza geleni, uzun zaman komşu vakalarla, düşüncelerle karşılaştırarak evirip çevirmemizde fayda olduğunu gösterir. Feragat, samimilik, liberalizm temel faziletlerdir. Lâkin bunlar meyvelerini

ancak doğru düşünmeğe fitri olarak sahip olduğu zaman verirler. İnsanların bazıları sofist olarak doğmuştur. Müşahede etmesini bilirler. Ama yanlış neticelere varırlar. Halbuki diğerleri yollarında daima doğru yürürler. Asla şaşırılmazlar. Meyve veren düşünce malzemeleri vardır. Bu gibiler alışmış tedaileri kırdıklarından ilk önce bir çok muhalefetler yaratırlar, yahut da lâkaydı ile karşılaşılırlar. Fakat yollarında devam ederlerse düşünceleri daima kabule mazhar olur. İşte bunlar yarınların geleneklerini yaratanlardır. Bunlar zamanlarının gerçek yayıcılarıdır. Çünkü vardıkları neticeler daima gerçeklere uyar. Leriche eski büyük cerrahlar arasında Lister, Ollier, Billsoth, Helsted’i bu tipler içinde zikretmektedir. Bunlar çoktanberi dünyadan göçmüş olmalarına rağmen düşüncesi baki kalan okul şefleridir. Çünkü gerçek müşahede asla eskimez.

Büyük bilgin Leriche gençliğinde, düşünce ve çalışmalarına tesir eden Halsted hakkında da bakınız neler yazıyor: “Halsted’i 1913 de tanıdım. Onu ancak üç gün gördüm. Fakat bu üç gün benim için kat’i bir keşif oldu. Servisinde Claude Bernard ruhunun Jürürjikal vârislerini buldum. Jürürji burada Patolojiyi iletirmek, yeni teknikleri ortaya koymak için deneye dayanarak bir biolojik ilim gibi okutuluyordu. Hâkim olan düşünce *hayata ibadet* (culte de la vie) idi. Bu ibadet operasyon tekniğinde kendisini gösteriyordu. Bu teknik çok yavaş işleyen bir teknikti, fakat hayata aşikâr bir surette hürmetkârdı. Yalnızca — gayet tabii olarak — insan hayatına değil, fakat dokuların hayatına da hürmetkârdı. Dokuların hayatlarına hürmet etmek, ilk önce, onları hiç bir infeksiyon’a maruz bırakmamak, harimlerinde hiçbir şey berelememek canlı maddeye nezaketle muamele etmek demektir. O zamanlar yaygın

A C I M S I

Abdullah Rıza ERGÜVEN

Upuzun günlere uzanmışım
Sereserpe
N'olur üzerime gelmeyin
N'olur basmayın damarıma
Günleri birbirine ekleyip
İğirsem mi

Hadi canım
Güneşte kavrulan otlar gibi
Yanma
Sen değil misin közeyi dönen
Düşler kuran
Daha dün

Bir yudum su yaşamak
Hadi canım
Toprak hava su
Sana verilmiş
Özler gibi köklerdeki özler gibi
Yudumlasana

Ilıman rüzgârlar eserken
Kuş kanatlarında gün ışıkları
Beni vuran yaşamak
Seni duyan
Aydınlık yollarda erik ağaçları
Hadi canım

olan şiddetli muamelesinin, koparmanın, parçalamanın, ayırmanın yerine her şeyi dikkatli, önleyici bir kan durdurulmuş sahada Çünkü annemi, çok tevliht ettiğinden en küçük damarcıklar bile büyük damarlar gibi penslenmiş ve bağlanmış olarak çalışmalıdır, dikiş ancak, dokunun en küçük bir parçasını sıkıştırmalıdır — icra ediyordu. Ameliyatta hiçbir şey tesadüfe bırakılmazdı. Biyoloji takribi hiçbir şey kabul etmez. Muhtemel meçhullere asla yer bırakmamak için Helsted bugün çok iyi bilinen hususî bir rite "ameliye" yaratmıştı. Fakat bu rite bahsettiğim tarihte bilinmiyordu ve sonradan yavaş-yavaş bir çok Amerikan kliniklerinde kabul edilmiş ve bilhassa Cushing'le Neurchimie (sinir cerrahlığının) rite'i olmuştur. Baltimor'da insana tesir eden

başka bir şey de vardı. Bu da, mütemyiz insanların vücuda getirmiş oldukları topluluktur. Okul kelimesi hiç bir yerde "Bir profesörün kıymeti talebelerinin şahsiyeti ile ölçülür" diyen cümlelerin doğruluğunu bu kadar özel bir şekilde isbat etmemiştir. Şayet ben dikkatli ve kansız bir ameliyat için mücadele ettimse, şayet bir gün ameliyat sonrası (posta - opératoire) hastalık hakkında fikre sahip oldumsa bu Helsted'in düşüncesinden mühlhem olduğumdandır ki bunu 37 yıl sonra (1951) söylemekten zevk duyuyorum..."

Onun ihtisasını teşkil eden cerrahlığın, insanı tanımak disiplini olarak hayat problemleri üzerinde bize öğrettikleri hakkında büyük bilginin düşüncelerini de başka bir yazıma bırakıyorum,

OSMANLI - AVUSTURYA MÜNASEBETLERİNDE WOLFGANG AMADEUS MOZART

Cevat Memduh ALTAR

Büyük sanatkâr Mozart'ın küçük bir ömür içine sıkıştırdığı sayısız eserler arasında, Türk musikisine ve Türk âdet ve ananelerine de yer vermesi, Avusturya'nın eski komşusu olan Türklerin ötedenberi dikkat nazarını çekmişti. Nitekim büyük sanatkâr, insanlığın müşterek gayesi olan "aşk" ve "hürriyet" mevzularını sanatında işlerken, Osmanlı Türkleri'nin musikisinden, Türk yurdunun mahallî özelliklerinden faydalanmayı ihmal etmemiştir. Hattâ Prof. Bernhard Paumgartner'in de söylediği gibi, Mozart: "Hakiki kardeşlik idealine ilk olarak" Türk mevzulu "Saraydan Kız Kaçırma" operasında yaklaştı (1). Diğer taraftan Osmanlı - Avusturya münasebetlerinde, Türklerle harbeden Alman askerleri, Avusturya'ya ilk olarak Yenigeri mızıkasını tanıtmış ve 16 ncı asırdanberi yine Avusturya, bizzat "Janitscharenmusik" diye adlandırdığı Türk ordu musikisine büyük alâka göstermiştir (2). Bu türlü temas ve karşılaşmalar dolayısıyledir ki, 18 inci asır boyunca harp ganimeti olarak Almanya'ya intikal eden "Türk Davulu" ile "Zil" ve "Müselles" nevinden aletler, Avusturya ordusunun eski mızıkâ birliklerinde de

aynen yer almış ve umumiyetle Yenigeri Mızıkası, bilhassa Orta-Avrupa'da günün moda sanatı olma vasfını kazanmıştı. Böylesine karşılaşma ve mübadeleler arasında geniş ölçüde önemi olan bir diğer hâdise de Osmanlı Sultanlarının, Avrupa ve dolayısıyla Avusturya hükümdarları nezdine gönderdikleri elçilere refakat eden müzik birlikleri idi. İcabında 5 - 7 yüz kişiyi bulan elçilik heyeti arasındaki geniş kadrolu bir müzik heyeti (Mehter), gerek sefer esnasında, gerek menzile vardıktan sonra, muntazam icra seanslarıyla tanzim ediliyordu. Meselâ 1665 yılında ve IV ncü Mehmet devrinde, büyükelçilikle Viyana'ya izam edilen Kara Mehmet Ağa'nın maiyetinde Avusturya'ya ayakbasan Mehter takımı, kalabalık bir halk ve asker kitlesinin önünde Türk musikisi çalarak ilerlemiş ve böylece Kärthnerthore'un altından geçerek Leopoldtstad'a ulaşan heyet, kendisine tahsis edilen binalara yerleştirilmişti. Bundan maada Büyükelçi Kara Mehmet Ağa'nın her gün öğleden sonra tertibettiği toplantı (Divan) esnasında, Mehterhâne, muntazaman nöbet vurmakta imiş (3). Bu takdirde Viyanalıların ve müzik ile meşgul olanların, orijinal bir Türk musi-

(1) MOZART (Bernard Paumgartner) S. 34, Atlantis Verlag, Zürich 1945.

(2) Türk Askerî Mızıkaları Tarihi (Mahmut Ragıp Gazimihal) S. 33, 37, Maarif Basımevi, İstanbul 1955.

(3) Geschichte des Osmanischen Reiches (Joseph von Hammer), Cilt: 3, S. 578 - 580, C. A. Hartleben's Verlag, Pesth 1835.

ki ekibinin "direkt" tesiri altında hakiki bir intiba elde etmiş olmaları tabiidir. Türkiye'ye gelince: 1794 yılında ve III ncü Selim devrinde, yabancı bölgelerden davet ettikleri mütehassıslarla orduyu ıslaha çalışan Türkler, ilk olarak 1826 da ve II nci Mahmut devrinde, Avrupa Bando Mızıkasını orduya olduğu gibi kabul etmişlerdir (!). Bundan daha dikkat çekici diğer bir kültür mübadelesini, yani çekiçli piyanonun ilk olarak 1845 yılında Türkiye'ye girmiş olduğunu, o tarihte İstanbul'da çıkan "Cerride - i Havadis" adlı yarı resmî gazetedede neşredilen bir ilândan öğreniyoruz. Halbuki, bu tarihten 110 ve Mozart'ın doğumundan 13 yıl önce (1743), İstanbul'da Org bulunmakta idi ve I ci Mahmut, Org çalmayı öğrenmek üzere, saray hademelerinden birini Paris'e göndermişti. Bu malûmatı da aynı tarihlerde Avusturya hükûmetinin İstanbul'da, Bab - ı Âli nezdinde işlerini görmiye memur edilen Heinrich Penkler'e atfen, büyük oryantalis ve tarihçi Hammer'den öğreniyoruz (4).

Osmanlı - Avusturya münasebetleri, her zaman olduğu gibi, Mozart devrinde de yalnız politik zaruretlerden doğan zahiri tesir ve neticelere bağlı kalmamış, aynı zamanda, yukardanberi izaha çalıştığım medeni temas ve mübadele icaplarına da sessizce ayak uydurmuştur. Kaldı ki, Marie Thérèse devri gibi, "Reich" için büyük önemi olan bir reform devrinde, Osmanlı İmparatorluğu da Tanzimat ve Islahat endişeleriyle meşbu idi. Her bakımdan dikkate değer bir kadın olan Marie Thérèse'in 1740-1780 yılları arasında, Osmanlı İmparatorluğuna karşı azimle tatbik çalıştığı barış ve anlayış siyasetinde, da'imi bir inkişaf sezilmekte idi. Kaldı ki, Türk tarihçiliği, İmparatoriçe Marie Thérèse'in şahsında, Os-

(4) Geschichte des Osmanischen Reiches (Joseph von Hammer), Cilt: 4, S. 395, C. A. Hartleben's Verlag, Pesth 1836.

manlı İmparatorluğuna karşı hayırhah bir devlet büyüğünü teşhisde aldanmadı. Bununla beraber, Marie Thérèse devri boyunca tahtı işgal eden dört Osmanlı İmparatorunun hemen hepsi de bilhassa "Reich" ile olan münasebetlerini, daima karşılıklı barış ve anlaşma prensibine istinat ettirmişlerdir (5).

Türklerin 16 ncı ve 17 nci asırlarda, Viyana önlerinde, Almanlarla olan her iki karşılaşması da (1529, 1683) dahil olmak üzere, 19 uncu asır başına kadar devam eden 270 yıllık bir devre içindeki Osmanlı - Avusturya münasebetleri, çeşitli neticeler vermişti. Bu münasebetlerin esaslı surette gelişmesi, ancak Marie Thérèse'in 1740 yılında, devlet işleriyle daha yakından meşgul olmasıyla birlikte başlamıştır. Hattâ bu tarihten sekiz yıl sonra Türklerin Avusturya'ya gönderdikleri ortaelçi Mustafa Hattî Efendi, İmparatoriçe Marie Thérèse'in, Osmanlılarla tesisini arzu ettiği barış ve dostluk münasebetleri hakkındaki ifadesine, sefaretnamesinde önemle yer vermiştir. Viyana'da bulunduğu müddetçe, sarayın opera temsillerine de davet edilmiş olan Türk elçisi, Schönbrunn Sarayında, Marie Thérèse ile olan mülâkatında, bu büyük kadının Osmanlı - Avusturya münasebetlerine temas eden sözlerine işaret ederek, İmparatoriçenin beyanatını aynen şöyle nakletmektedir: "İki devlet arasındaki barış, kuvvetli bir sevgi yaratmıştır. Elçi olduğunuz için, artık siz de bizim dostumuzsunuz. Bundan böyle fırsat düşükçe, her iki tarafı ruhen birbirine yaklaştırma ve her iki tarafın sevgisini kuvvetlendirme yolunda tavassutta bulunmanızı dilerim..." (6). Halbuki, bu ta-

(5) I nci Mahmut (1730 - 1754), III ncü Osman (1754 - 1757), III ncü Mustafa (1757 - 1774), I nci Abdülhamit (1774 - 1789).

(6) Metin, bugünkü dile nakledilmiştir. Elhaç Mustafa Hattî Efendi Sefaretnamesi, S. 30 - 33, Topkapı Sarayı, Bağdat Köşkü Kütüphanesi yazmalarından No. 235, (1101 - 1748).

rihten sonra, Avusturya tahtına oturan kocası Kaiser I nci Franz'ın üzerinde de Osmanlı - Avusturya münasebetleri lehinde müessir olan Marie Thérèse, 1765 de Reich'in idaresini, oğlu II nci Joseph'in de yardımıyla büsbütün ele aldıktan sonradır ki, Osmanlı - Avusturya münasebetlerini istediği gibi geliştirme imkânını elde etti. Görülüyor ki, İmparatoriçe, 1748 de Türk elçisi Mustafa Hattî Efendi'ye, Osmanlı - Avusturya münasebetleri hakkında izhar ettiği arzu ve temenniye, tam 27 yıl sadık kalmış ve 1775 yılında, sarsıntıya uğrıyan siyasi münasebetler, 1775 - 1780 yılları arasında, yine İmparatoriçenin gayretiyle yeniden düzelmiştir. Ne çare ki, bu büyük kadının 1780 de vefatı, Osmanlı - Avusturya münasebetlerinde, Kaiser II nci Joseph'e dilediği gibi hareket etme fırsatını vermiş ve Marie Thérèse'in Osmanlı İmparatorluğuna karşı takibettiği barış ve anlayış siyaseti, esaslı surette değişmiştir. Bununla beraber, Avusturya tahtına çıktıktan sonra, memleketi yalnız iki yıl idare edebilen II nci Leopold, durumu derhal düzeltmiş, Osmanlı İmparatorluğuna karşı anasının takibettiği dostluk siyasetini ihyada bir an tereddüt etmemiştir (7).

Yukarda hülâsa olarak arzettiğim hususlar göz önüne alınırsa, 16 ncı asrın başından 19 uncu asrın başına kadar çeşitli tezahürat arzeden Osmanlı - Avusturya münasebetlerinin en verimli devresi, yalnız Marie Thérèse hâkimiyetine isabet ettiği gibi, büyük kompozitör W. A. Mozart'ın 35 yıllık ömrünün 24 yılı da yine bu devreye isabet etmektedir.

İmparatoriçe Marie Thérèse zamanında tam bir salâha ulaşmış olan Osmanlı - Avusturya münasebetlerinin ışığı

(7) Geschichte des Osmanischen Reiches (N. Jorga), Cilt/5, S. 85, Freidrich Andreas Perthes, Gotha 1913.

ğında, Türkiye'den mülhem eserler de ibda etmiye başlayan Mozart, bu dikkate değer teşebbüsünü, ne gariptir ki, Osmanlı İmparatorluğunun kara günleri olarak vasıflandırabileceğimiz I nci Abdülhamit devrinde (1774 - 1789) realize etmiştir. O esnada Türk Devleti, büyük bir buhran içindedir. Halim selim ve çok ihtiyar olan Sultan, 1774 yılında mecburi bir barışa rıza göstermiş ve Küçük-Kaynarca muahedesiyle sağlanan bu barıştan sonra, Marie Thérèse Avusturyası, Osmanlı İmparatorluğu ile "dostluğa ve iyi niyete dayanan münasebetlerine" yine devam etmiştir." (8). Bununla beraber, Mozart, tam bu buhranlı münasebetler esnasında, Bukovina'nın Osmanlılarca Avusturya'ya terki tarihi olan 1775 yılında ve Salzburg'da, "minör" kısmı Türk karakterinden mülhem olan ve "Konçerto Türk" diye de anılan 5 numaralı La-Majör Keman Konsertosunu (K. V. 219) yazmıştı (20. 12. 1775). Halbuki, bu eserin "Rondo" kısmındaki la minör Türk teması, genç sanatkârın bu tarihten üç yıl önce (1772), 16 yaşında iken Milano'da ibda ettiği "Sarayda Kıskançlık" (Le gelosie del Seraglio) adlı büyük balede ilk olarak ortaya çıkıyordu (9). Osmanlı İmparatorluğu ise o sıralarda, Avusturya'nın kısmen bitaraf kalabildiği ağır bir harbin menfi neticelerini önleme azmiyle uğraşmakta idi (10). Anlaşıyor ki, Türk motifleri, genç Mozart'ı ilk olarak İtalya'da meşgul etmiye başlamış ve daha ileri yaşlardaki Salzburg (1775 - 1779), Paris (1778) ve Viyana (1782) yılları, Türk karakterinden mülhem daha olgun eserlerin yazılması imkânını sanatkâra sağlamıştır.

(8) Geschichte des Osmanischen Reiches (Joseph von Hammer), Cilt: 4, S. 666, C. A. Hartleben's Verlag, Pesth 1836.

(9) MOZART (Berhard Paumgartner), S. 159, 486, Atlantis Verlag, Zürich 1945.

(10) Silistre Muharebesi ve Küçük - Kaynarca Muahedesi (1768 - 1774).

Osmanlı İmparatoru I nci Abdülhamit devrine (1774 - 1789) isabet eden 11 Numaralı La Majör Piyano Sonatının (K. V. 331), tamamıyla Türk Meh-ter takımını hatırlatan "Rondo Alla Turca" kısmına gelince: Mozart'ın bu eseri, 1778 yılında Paris'de yazdığı sıralarda, Osmanlı - Avusturya münasebetleri yine Marie Thérèse'in gayretiyle düzelmiş ve harpten ağır zararlarla çıkan Türkiye'de, şiddetli reaksiyonlara rağmen reform hareketlerine girişmekte tereddüt edilmemiştir. İşte "Rondo Alla Turca" Türkiye'nin bir taraftan komşusu Avusturya ile iyi münasebetler idame ettiği, diğer taraftan reform teşebbüslerine giriştiği bir devrin eseridir. Halbuki, devlet işlerinde İmparatoriçeye yardım eden Kaiser II nci Joseph'in, annesi Marie Thérèse'den farklı olan Osmanlı - Avusturya siyasetinin, bir müddet sonra bulanacağı tabiidir. Çünkü İmparatoriçenin hayat sonu yaklaşmıştır. Diğer taraftan Mozart'ın Türk mevzulu, fakat yarı kalmış ilk sahne eseri olan "Zaide" (Saide?) adlı ibdaı da (K. V. 334), 1779 senesindeki iyi komşuluk münasebetleri içinde meydana gelmiştir.

Ne gariptir ki, büyük sanatkârın 1782 yılı Mayıs ayında yarattığı, Türk karakterinden mülhem en büyük eseri olan "Saraydan Kız Kaçırma" operası (K. V. 384), Marie Thérèse'in vefat ettiği ve bu büyük kadına has Osmanlı - Avusturya dostluk rejiminin tarihe karıştığı bir devirde yazılmıştı. Nitekim 1780 senesinde ve İmparatoriçenin ölümünden birkaç ay evvel bozulmaya başlayan Osmanlı - Avusturya münasebetleri (11), 1781 de büsbütün sarsılmış, 1785 - 1786 yıllarında ise büyük tehlikeler başgöstermiş, derken harp başlamış (1787 - 1792), 1789 da I nci Abdülhamit ölmüş, refor-

matör III. Selim tahta çıkmış, bu azimli Sultanın ilk teşebbüsü, başlangıçta iyi netice vermiş, fakat 1790 yılı Osmanlı İmparatorluğu için yine hüsrarla neticelenmiş, Kaiser II nci Joseph de 20 Şubat 1790 da ölmüş, yerine geçen kardeşi II nci Leopold, 1791 de annesi Marie Thérèse'in geliştirdiği ananevi Osmanlı - Avusturya münasebetini tekrar ihya etmiş. Fakat büyük sanatkâr Mozart Marie Thérèse'siz geçen hayatının son dokuz yılında, artık Türklerle ilgili hiçbir eser yazmamıştır.

"Saraydan Kız Kaçırma" operası, Kaiser II nci Joseph devrinin, bidayette henüz istikrara kavuşmamış olan siyasi havası içinde meydana gelmiştir. Marie Thérèse devrinin barış havasına alışık olan Mozart, Orta ve Güney-Doğu Avrupa'yı saran karabulutlarla ilgilenmeden, bu eserde yepyeni bir Türk mevzuunu işleyip meydana çıkarmıştır. Sanatkârın 1781 yılında babasına yazdığı mektupta, bu Türk mevzuunu biran evvel işleme hususunda gösterdiği heyecan, cidden dikkate lâyıktır (12). Hele eserlerinde aşkın ve hürriyetin zaferini terennüm eden Mozart'ın, "Saraydan Kız Kaçırma" operasının orijinal librettosundaki Belmonte tipini, sırf kendi teşebbüsü ile değiştirmesi ve dolayısıyla Türk Paşası Selim'in şahsında "Hümanizma" idealine ulaşmayı tercih etmesi, bilhassa dikkate değer bir mahiyet arz etmektedir. Nitekim bu eserin Bretzner tarafından hazırlanan metninde, Selim'in aşkta rakibi, kendi öz oğlu olduğunu sonradan teşhis edip, idam cezasını affettiği Belmonte'dir. Halbuki Mozart, Belmonte tipini, Selim Paşanın düşmanı olan bir zatın oğlu olarak değiştirdikten maada, Paşaya, bu yeni tipi aşkta rakip yapmış, böylelikle Paşa, kendi düşmanın oğlu olan rakibi Bel-

(11) Geschichte des Osmanischen Reiches (N. Jorga), Cilt: 5, S. 21, Friedrich Andreas Perthes, Gotha 1913.

(12) MOZART (Bernhard Paumgartner) S. 267, 268, Atlantis Verlag Zürich 1945.

monte'yi, sevgilisi Constanze'yi kaçıran-ken yakalanmış olmasına rağmen, affedip azat etmiştir (13). Onun içindir ki, Selim tipi, Prof. Paumgartner'e göre, Türk hayatından mülhem bu operada, eserdeki "ethik" temayülün müjdecisi- dir (14) ve Mozart bu ahlâki neticeye, ilk olarak "Saraydan Kız Kaçırma" ope- rasındaki Selim Paşa tipinde teveccüh etmiştir (15).

Üzücü sebeplerden dolayı, sahneye konması hayli geciken bu operanın, 16 Temmuz 1782 de Viyana Saray Tiyatro- sununda ilk temsilinin yapılması için kesin emri veren de yine Kaiser II nci Jo- seph'dir (!) (16). İlk oynayışında büyük başarı elde eden "Saraydan Kız Kaçır- ma" operası, Türk - Avusturya münase- betlerindeki sarsıntıya rağmen, 1783 yılında Prag'da, 1784 de Salzburg'da oy- nanmış ve Viyana Saray Tiyatrosunun müteakip yıllarındaki repertuvarında uzun zaman yer almıştır (17).

(13) Bak: 12 numaralı haşiyedeki kitaba, S. 283, Atlantis Verlag Zürich 1945.

(14) MOZART (Bernhard Paumgartner), S. 291, Atlantis Verlag, Zürich 1945.

(15) Bak: 14 numaralı haşiyedeki kitaba, S. 34, Atlantis Verlag, Zürich 1945.

(16) Bak: 14 numaralı haşiyedeki kitaba, S. 292, Atlantis Verlag, Zürich 1945.

(17) Bak: 14 numaralı haşiyedeki kitaba, S. 293, 294 Atlantis Verlag, Zürich 1945.

Yukardanberi açıklamıya çalıştı- ğım hususlar gösteriyor ki, Mozart, Marie Thérèse devrinin barışsever ha- vası içinde, Türkiye'den mülhem mev- zulara da eserleri arasında yer vermiş; Kaiser II nci Franz Joseph devrindeki siyasi durumun bulamıklığına rağmen, bu sahadaki faaliyetini hızla geliştirmiş; fa- kat müteakip yılların alabildiğine kara- ran atmosferi, büyük sanatkârın yeni Türk mevzularını ele almasına belki de mani olmuş; 1790 da tahta çıkan II nci Leopold, Osmanlı İmparatoru III ncü Selim (1789 - 1807) devrinde Türk Avusturya münasebetlerini icabı gibi is- lah etmiş, ne çare ki, ömrü vefa etmi- yen Mozart, 1791 senesinde hayata ebe- diyen gözlerini yummuştur.

Yukardaki tetkiklerden de anlaşılı- yor ki, Wolfgang Amadeus Mozart gibi bir sanat büyüğünün, "Türk" den mül- hem eserler yaratmış olması, sanat ada- mının, çok kere siyasi endişe ve mülâha- zaların fersahlarca üstüne çıkabileceği- ne de şahadet etmektedir. Onun için- dir ki, Mozart sanatında yer alan Türk karakterindeki eserlerin, karşılıklı an- laşma idealinin geçmişteki en güzel ör- nekleri olduğuna şüphe edilemez.

MAURICE UTRILLO

(1883-1955)

Fuat PEKİN

Birinci Dünya Harbi yıllarında, sanatının şahikasına ulaşacak olan Utrillo, 26 aralık 1883 te Montmartre) da doğmuştu. Anası, bir zamanlar panayırlarda cambazlık ve bir kazadan sonra da modellik eden meşhur ressam (Suzanne Valaden)dur. Ressamdan ziyade serseri ve içkiye müptelâ bir adamın çocuğu olan Maurice'i hem mimar, ressam, hem muharrir, gazeteci, fakat her şeyden önce asil bir insan, (Miguel Utrillo y Molins) adında bir İspanyol, evlât edinecektir.

Biraz hesaba aklı eren, fakat umumiyetle ortanın altında bir seviyede olan küçük Maurice, o semtteki Rollin) kolejine bir müddet devam etmiş, kısa bir zaman sonra avâreligi yüzünden oradan alınmış, bir aralık (Cr'edit Foncier) bankasında çalışmış, fakat bu işi de uzun sürmeden, terk etmek zorunda kalmıştır.

Kendi haline bırakılan, hiçbir nizama baş eğmiyen bu çocuk, (Montmagny'de oturan büyük annesinin himayesine verilince, içkiye düşkünlüğü önlenmeğe çalışacak, sıkı bir nezaret altında tutulacak yerde, daha fazla şımartılıycr ve içki iptilâsı destekleniyor. Böylece, az zaman sonra başgösteren sinir buhranları, sarhoşluğu takibeden sersemlik, dalgınlık yüzünden 16 yaşını dolduracağı sıralarda (1889), ilk

(de'sintoxication) tedavisi için (Sainte - Anne)'a kapatılıyor.

Bu sefil hayatın ve tehlikeli iptilânın sürükleyeceği türlü felâketlerden korumak ve ona devamlı bir meşgale bulmak maksadiyle ve doktorların tavsiyesi üzerine, annesi, 1902 yılında resim dersi vermeğe, yağlıboya öğretmeğe başlar.

İşte bu tarihten itibaren Maurice' in hayatı ile resimleri, birbirinden ayrılmaz bir bütün, girift bir facia teşkil edecektir.

Onun ister sanatında, ister hayatında, bir felâket çanı gibi kulaklarımızı uğuldatacak, unutulması mümkün olmayan isimler ve tarihler sıralanır: (Sainte - Anne), (Sannois), (Villejuif), (Anlnay - sous - Bois), (Picpus), (Ivry) ve (Santé); 1900, 1902, 1910, 1911, 1913, 1914, 1919...

Ama bu isimler ve tarihlerle beraber onun sanat güneşinin parladığı, ılık ışınlarının benliğimizi sükûn ve sevince kavuşturduğu kutlu anlar da vardır.

Utrillo ile ilgilenenlerin başında, ilk hocası olan, onu çalışmağa zorlayan ve başarılarını öven, büyük bir sanatkâr ve temiz bir insan olması için çırpanan, cesur, cefakâr, talihsiz anası Suzanne gelir. Sonra (Maurice)i, teşvik edenler arasında (Pere Soutier),

muharrir (Louis Libaude), aktör (Dorival), doktor (Elie Faure), ressam (Emile Bernard), (Pissaro) ve nihayet şair, edip, amatör olarak ta (Octave Mirbeau), (Gallimard), (Eugéene Des-cave), (Francis Carco), (Francis Jour-dain), (Rolland Dorgelés), (Maurice Raynal), (Clovis Sagot), (Manzana)... yı görürüz.

Onu, şöhrete ulaştıracak, kademe kademe yükseltecek ve tanıttak olan sergileri hatırlatmak yerinde olacaktır:

- 1909 — Sonbahar salonu;
- 1912 — Sonbahar(salonu ve Druet galerisi;
- 1913 — Eugéne Blot galerisi, Müstakiller salonu;
- 1914 — (Hôtel Drouot)da ilk satış;
- 1919 — Lepoutre, galerisi;
- 1919 — Weill galerisi;
- 1922 — Weill galerisi, sonbahar salonu;
- 1923 — Weill, (Brabazanges), (Bernheim - Jeune) galeri-leri;
- 1925 — Hodebert galerisi, Francis Careco koleksiyonunun Hôtel Drouot'da müzayede ile satışı;
- 1926 — Hôtel Drouot'da (Decourcelle) satışında ilk defa bir tablonun elli bin franga alıcı bulması; (Diaghilew'in (Barabao) bale-sinin dekorlarını çizmesi;
- 1928 — (Légion d'Honneur) nişanının Chevalier payesi-nin tevcihi;
- 1936 — Petridés galerisi;
- 1937 — Londra'da Adams gale-ri-si;
- 1939 — New - York'ta Valentine galerisi; Petridés'in ter-tiplendiği çeşitli sergiler
- 1948 — (Louise) operasının de-korlarını Paris (Opéra-

Comique) tiyatrosu için hazırlaması;

- 1949 — 1914 yılında yaptığı (Gab-lerielle d'Estrée'nin Evi) tablosunun bir müzayede-de 1.200.000 franga satıl-ması.

Artık (Utrillo)ların rayici yüksel-mekte devam edecek ve piyasaya sah-teleri de sürülecektir. Utrillo'nun değişik çalışmaları için Fr. Carco'nun yaptığı kronolojik tasnif şudur:

- 1903 — 1905: Tabiatın çalışma devri;
- 1905 — 1907: (Impressioniste) devri;
- 1900 ve daha sonraları: Renkli devri.
- Bernard Dorival ise:
- 1906 — 1907 yıllarına (Montma-gny) devri;
- 1907 — 1914 yıllarına (Beyazlar devri);
- 1920 ve sonrasına (Renkli devri) demektedir.

(Maurice Raynal), Carco'nun tas-nifini doğru bulmakla beraber, bütün eserlerin iki büyük grupta mütalâa edi-lebileceğini; birincilerin, 1918'e kadar devam eden, inşa bakımından biraz zaif, tamamlanmamış, fakat resim olarak daha hisli ve mükemmel; ikincilerin, 1918 den bugüne kadar devam eden, meslek bilgisi gelişmiş ve ikmal edilmiş eserleri ihtiva ettiğini ileri sürer.

Muhakkak olan şey, en muvaffak eserlerin (Beyazlar devrine)ait olduğudur.

Utrillo, XX nci yüzyıl primitif-lerinden acemiliği olmayan kuvvetli eserleri ile ayrıldığı gibi (Intellectuel) gerçekçiliği, tazeliği ve samimiliği ile de yine onlara bağlı sayılır. O, tabiat karşısında bütün çocukluk safiyetini muhafaza eden, fakat renkler âlemine hâkim bir Halk Ressamıdır. Bazılarının ileri sürdüğü vehile, eğer, büyük

Fransız manzara ressamlarının aya-
rında ise, Utrillo, ne bunun farkında
olmuştur, ne de bilerek ve isteyerek bu
neticeye varmıştır.

Çünkü, o, mektep, çığır, nazariye
nedir, asla bilmemiştir. Bidayette ka-
ranlık, kaba olan paleti hangi büyük te-
siriyle birkaç aylık çalışmadan sonra
değişmeğe başlıyor? Bu muamma hâlâ
çözülmüş değildir. Bir duvarcı ustası
titizliği, bir katedral yapıcısı imanı ile
çalıştığı tablolarında, Montmartre'in
kahveleri, bahçeleri, sokakları; banliyö-
nün viran evleri, usanç veren yeknesak
yolları; mânasız köy meydanları, silik
kiliseleri; kirli duvarlar, kurumağa yüz
tutmuş ağaçlar, en bayağı konular, gö-
rülmedik, umulmadık bir güzellik, bir
haşmet kazanacaktır. En basit bir na-
zariyeden, bir çığır disiplinininden ve bil-
giden mahrum, tabiattan ve içgüdüsün-
den başka hocası olmıyan bu zavallı
adam bütün serseriliğine, sarhoşluğuna
ve sapıklığına rağmen, bir mimar gibi
binalarını sağlam zemine oturtmağı,
katedrallarını pervasızca göklere doğru
yükseltmeği ve eserlerine, malûl bulun-
duğu hastalıklardan, zilletlerden âri,
mütecanis, mantıkî, mutena bir bünye
ve üslûp vermeği başaracaktır. Rihtim-
larında, caddelerinde, sokaklarında,
meydanlarında şaşmayan bir perspek-
tiv, havasında, ince renk farklarında,
değerlerinde mükemmel bir âhenk an-
layışı, kusursuz bir teknik hâkim ola-
caktır.

İster tabiat karşısında çalışsın, is-
ter titrek bir mum veya lâmba ışığı al-
tında kartpostaldan kopya yapsın; ister
ayık veya ister sarhoş olsun, hiçbir kuv-

vet onun sezişini, içgüdüsünü, duyuşunu
köstekliyemeyecek; fırçası titremeyecek
ve eserin mükemmelliğini bozmayacak-
tır. Çünkü o, tuvali önünde, kendi de
farkında olmadan, sebebini bilmeden,
cezbeye tutulmuş bir sanat azizinden
farksızdı.

Utrillo, her türlü telkin ve tesir-
lerden uzak, hiçbir topluluğa, zamanın
hiziplerine katılmadan, zaman zaman
(Mystique) coşkunlukları, fakat sık sık
nükseden alkol krizleri arasında, yalnız
kendi iç âlemiyle başbaşa, inzivada,
âdeta bir zındanda yaşamakta devam
etti.

1938 yılında annesinin ölümünde,
cenaze alayına katılamıyacak derecede
mahzun ve perişan bu adam, pek fırtı-
nalı geçen gençlik yıllarından sonra sü-
kûnete kavuşacak; iyi bir eş; iyi bir va-
tandaş, çekingen ve dindar bir burjuva
olacaktır.

En büyük zaafında kudretini bul-
muş, bütün serveti, sefalet ve masumi-
yetinden ibaret olan ve sanatının zirve-
sine en büyük yoksulluk, sefahet ve ha-
calet devresinde ulaşan bu bedbaht in-
san; nihayet şöhrete kavuşmuş, çağdaş-
larının hayranlığını ve takdirlerini ka-
zanmış olarak gözlerini — Dax'da 72
yaşında — hayata kapayacaktır.

Şimdi o, çok sevdiği Montmartre
in göbeğinde, çocukluğunda annesiyle
beraber oturduğu (Cortot) sokağından
yüz metre kadar ötede, Lapin Agile
kahvesinin karşısında, (Sögütler soka-
ğı) ile (Saint - Vincent) sokağının kö-
şesindeki küçük mezarlıkta son uykusuna
dalmıştır.

U N E S C O

I

Zekâi BALOĞLU

Unesco Türkiye Millî Komisyonu Genel Sekreterliği, memleketimizin muhtelif köşelerinden çeşitli şahıs ve müesseselerin yazılı ve şifahi sayısız müracaatlarına muhatap oluyor: Birleşmiş Milletler Teşkilâtının, bilhassa Unesco'nun kuruluş ve faaliyetleri, program ve bütçeleri, ihtisas, staj ve öğrenim maksatları ile memleketimize tahsis ettikleri burslar, tertipledikleri toplantı, konferans ve seminerler, eğitim, iktisadî ve içtimâî alanlarda yayınladıkları periyodik ve eserler, yaptıkları anketler, çeşitli sahalarda aradıkları veya iş verdikleri uzmanlar, milletlerarası şahıs mübadelesi, kitap, dergi, film ve döküman temini v.s. gibi eğitim, bilim ve kültür alanına giren çeşitli hususlarda malûmat ve yardım talep eden müracaatlar...

Bu kabil müracaat sahiplerinin çoğunu üniversite mensupları, ilk, orta ve lise öğretmenleri, öğrenciler ve muhtelif yerli ve yabancı sanat ve meslek erbabı kimseler teşkil ediyor. Bunlar arasında Millî Komisyonun çalışmalarını ilgi ile yakından takip eden ve faydalananlar bulunduğu gibi, Eğitim, Bilim ve kültür alanında milletlerarası plânda olup bitenlere merak duyup bir şeyler öğrenmek arzu edenler, yardım isteyenler, hattâ UNESCO rumuzunu telâffuzdaki sihirli ahenkten şüpheye kapılıp (ne oluyoruz, nereye gidiyo-

ruz?...) diye endişeye düşen ve mutlaka aydınlatılmalarını talep edenler de var.

Genel Sekreterlik, bir taraftan Millî Komisyonun bütün işlerini, Yönetim Kurulunca muntazam aylık toplantılarda alınan kararlara göre yürütürken diğer taraftan da türlü müracaat sahiplerinin dilekleri üzerinde önemle durmakta, mevcut imkânlardan faydalanmak suretiyle bunları ayrı ayrı cevaplandırmağa ve çeşitli hususlarda yeni imkânlar sağlamağa çalışmaktadır.

Gün geçtikçe çoğalan bu talepler karşısında, kadrosu zaten pek mütevazı olan Genel Sekreterlik, âdeta boğulmakta iken Yönetim Kurulu, son oturumlarında, en isabetli kararı aldı:

"İlgili müessese ve şahsiyetlerin aynı zamanda ve en faydalı ve müessir bir şekilde aydınlatılmaları zaruri görüldüğünden Millî Komisyon organı olan KÜLTÜR DÜNYASI'nda Sekreterlik tarafından bundan böyle, milletlerarası ve millî plânlarda eğitim, bilim ve kültür faaliyetlerine dair bilgi ve haberlere daha fazla yer verilmesi."

Genel Sekreterlik, Yönetim Kurulunun bu direktifi gereğince, Kültür Dünyası sayfalarında bundan böyle hem Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtının ve diğer ilgili teşekküllerin kuruluş ve gelişmeleri, hem de

milletlerarası ve millî komisyonların faaliyetleri hakkında malûmat ve haberler vermeğe çalışacaktır.

**

Bu cümleden olmak üzere, bu sayıda önce Birleşmiş Milletler Teşkilâtının kuruluşu ve başlıca uzuvları hakkında temel bilgiler vermeği ve böylece UNESCO'nun bu uzuvlar arasında işgal ettiği yeri, şematik izahlarla, kısaca belirtmeği faydalı buluyoruz.

Malûmdur ki, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, İkinci Cihan Harbinin tesirlerinden ve sebep olduğu âfet ve belâlardan yılan milletlerin uzun bir çalışma ve ümit mahsulü olarak meydana getirdikleri Birleşmiş Milletler Andlaşma'sını nihayet 26 Haziran 1945 tarihinde Sanfransisko'da imza etmeleri üzerine kurulmuştur.

Kuruluşu ve geçen on yıllık çalışması ile devrimizin en mühim hadîsesini teşkil eden Birleşmiş Milletler Teşkilâtının amaçları, Andlaşmanın birinci maddesinde şöylece ifade olunur:

1. Milletlerarası barış ve güvenliği muhafaza etmek, ve bu maksatla: Barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak ve her türlü saldırma fiilini veya barışın başka suretle bozulması halini ortadan kaldırmak üzere, müessir müşterek tedbirleri almak; barışın bozulmasını intaç edebilecek milletlerarası mahiyette uyumsuzlukların veya durumların düzeltilmesini veya çözümlenmesini, adalet ve devletlerarası hukuku prensiplerine uygun olarak barış yolları ile gerçekleştirmek;

2. Milletlerarasında, milletlerin hak eşitliği prensibine ve kendi mukadderatlarını kendilerinin tâyin hakkına saygı üzerine kurulmuş dostane münasebetler geliştirmek ve dünya barışının sağlamlaştırılması için elverişli her türlü diğer tedbirleri almak;

3. Ekonomik, sosyal, fikrî ve insanî mahiyetteki milletlerarası dâvaları çözümlenerek ve ırk, cins, dil veya din farkı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve ana hürriyetlerine karşı saygıyı geliştirerek ve teşvik ederek, milletlerarası işbirliğini gerçekleştirmek;

4. Milletlerin bu müşterek amaçlara doğru sarfettikleri gayretlerin ahenkleştiği bir merkez olmak.

Teşkilât bu gayelerin tahakkukunu sağlamak için başlıca altı organ vücuda getirmiştir:

1 — Üye devletlerin temsilcilerinden tereküp eden ve bütün dünya meselelerinin müzakere ve münakaşa etmekte en yüksek yetkiyi haiz olan teşriî organ: Genel Assamble;

2 — Çin Cumhuriyeti, Fransa, Rusya, İngiltere ve Amerika'nın Veto hakkına sahip olmak suretiyle süresiz ve teşkilâtın diğer altı üye devletinin muayyen sürelerde yenilenmek suretiyle temsil edildikleri onbir üyelik Güvenlik Konseyi. Vazifesi, milletlerarasında barış ve güvenliğin korunması için gerekli bütün tedbirleri almak;

3 — Genel Assamble tarafından üçer yıllık süre için seçilen onsekiz devletin üyesinden teşekkül eden Ekonomik ve Sosyal Konseyi;

4 — Birleşmiş Milletler Teşkilâtının yetkisi altında özel anlaşmalar gereğince vesayet rejimine tâbi kılınacak ülkelerin idare ve murakabesi gayesi ile kurulan Vesayet Konseyi;

5 — Birleşmiş Milletlerin en yüksek kazai organı ve milletlerarası hukukun en yüksek dünya mahkemesi: Milletlerarası Adalet Divanı;

6 — Birleşmiş Milletler Teşkilâtının en yüksek memuru olan bir Genel

Sekreter idaresinde teşkilâtın icap ettirebileceği memurlardan mürekkep Sekreterlik.

Bu uzuvlar içerisinde, Sosyal ve Ekonomik Konsey üzerinde, ilgisi dolayısıyla, durmamız gerekiyor. Bu Konseyin gayeleri Andlaşmanın 55 inci maddesinde şöylece tesbit olunuyor:

“Milletler arasında hak eşitliği prensibine ve her milletin kendi mukadderatını kendisinin tâyin etmesi hakkına saygı gösterilmesine dayanan barış ve dostluk münasebetlerini sağlamak için lüzumlu istikrar ve refah şartlarını yaratmak üzere:

a) Hayat seviyelerinin yükselmesini, tam çalıştırmayı ve ekonomik ve sosyal alanda ilerleme ve gelişme şartlarını;

b) Ekonomik, sosyal alanlarla sağlık alanındaki milletlerarası dâvaların ve bunlara bağlı başka dâvaların çözümlenmesini; fikrî kültürle eğitim alanındaki milletlerarası işbirliğini;

c) Irk, cins, dil veya din farkı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve ana hürriyetlerine bütün dünyada bilfiil saygı gösterilmesini kolaylaştıracaktır.”

Sosyal ve Ekonomik Konsey, geçen zaman zarfında, bu gayeleri gerçekleştirmek için üye memleketlerde birçok incelemeler yaptırmış, Genel Assambleye birçok mühim projeler getirmiş, Assambleden çeşitli direktif ve kararlar almış, üye memleketlere mühim tavsiyelerde bulunmuş ve netice itibariyle Birleşmiş Milletler Teşkilâtının milletlerarasında haklı olarak en çok itibar gören bir uzvu olmuştur.

Konsey, muayyen zamanlarda toplanmak suretiyle çalıştığından hususi mahiyetteki meseleler için komisyonlar kurmuştur. Bunlar arasında mühimleri şunlardır:

- 1 — İktisat Komisyonu
- 2 — Nakliye ve Muhabere Komisyonu
- 3 — Maliye Komisyonu
- 4 — İstatistik Komisyonu
- 5 — Nüfus Komisyonu
- 6 — Sosyal Komisyonu
- 7 — Uyusturucu Maddeler Komisyonu
- 8 — İnsan Hakları Komisyonu
- 9 — Avrupa İktisadî Komisyonu
- 10 — Asya ve Uzak Şark İktisadî Komisyonu
- 11 — Güney Amerika İktisadî Komisyonu

Konseye bağlı olarak kurulan bir de Milletlerarası Çocuk Esirgeme Fonu (UNICEF) vardır ki, başlangıçta harpten zarar gören memleketlerin kimsesiz çocuklarına, bilâhare ise bütün dünyadaki bakımsız çocuklara yardım gayesi ile tesis edilen bu müesseseden ayrı bir yazı halinde bahsedeceğiz.

Çalışmalarında, Konseyin en yakın yardımcıları Milletlerarası İhtisas Teşekkülleri olmuştur. Hükümetlerarası anlaşmalarla kurulan ve statüsü hükümleri gereğince ekonomik, sosyal, kültür, eğitim, sağlık v.s. alanlarda milletlerarası geniş yetkileri bulunan bu teşekküllerden bazıları Birleşmiş Milletler Andlaşmasından çok önceleri faaliyette idiler. Andlaşma bu teşekkülleri teşkilâta bağlamıştır. Şöyle ki, Sosyal ve Ekonomik Konseyin İhtisas Teşekkülleri ile Müzakereler Komitesi bu teşekküllerle mukaveleler hazırlamış ve bu mukaveleler evvelâ Konseyin, sonra da Genel Assamble'nin tasvibine sunulmuştur. Anlaşmaları Genel Assamble tarafından kabul edilen teşekküllerin isimleri ve

MİLLETLERARASI TİYATRO ENSTİTÜSÜ ALTINCI KONGRESİ

Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü'nün altıncı kongresi, Yugoslavya'da Dubrovnik şehrinde 25 Haziran günü toplanmıştır. Enstitüye üye olan yirmi dokuz memleketin katıldığı bu toplantıda, Avrupa, Asya ve Amerika'nın belli başlı yazar, aktör, rejisör ve tiyatro idarecileri bulunmakta idi. Memleketimizi Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü ve Enstitünün Türkiye merkezi başkanı Muhsin

Ertuğrul temsil etmiştir. Kongre, genel kurul toplantısında, başkanlığa Fransız delegesini, başkan vekilliklerine de Muhsin Ertuğrul ile İtalyan delegesini seçtikten sonra çalışmalarını üç mevzu etrafında toplamıştır: milletlerarası tiyatrosu, tiyatro ve gençlik, neşriyat meselesi.

Milletlerarası Tiyatrosu mevzuunu ele alan komisyon (delegemiz bilhassa bu mü-

ingilizcilerinin ilk harflerinden mürekkep rumuzları şöyledir:

- 1 — Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı (ILO)
- 2 — Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı (FAO)
- 3 — Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtı (UNESCO)
- 4 — Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtı (ICAO)
- 5 — Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası (Bank)
- 6 — Milletlerarası Para Fonu (Fund)
- 7 — Milletlerarası Posta Birliği (UPU)
- 8 — Dünya Sağlık Teşkilâtı (WHO)
- 9 — Milletlerarası Telekomünikasyon Birliği (ITU)
- 10 — Milletlerarası Mülteci Teşkilâtı (IRO)
- 11 — Milletlerarası Deniz İstisare Teşkilâtı (IMCO)

12 — Milletlerarası Ticaret Teşkilâtı (ITO)

13 — Dünya Meteoroloji Teşkilâtı (WMO)

Konseylere, bu ihtisas teşekküllerine danışarak, onlara tavsiyelerde bulunarak, kendi ihdas ettiği Komisyonlara temsilcilerini alarak, kendi temsilcilerini onların görüşme ve konferanslarına göndererek teşekküllerin gerek birbirleriyle, gerekse üye memleketleriyle olan müsebetlerini Birleşmiş Milletler Teşkilâtı adına düzenlemeğe ve faaliyetlerini koordine etmeğe çalışmıştır. Bu alandaki çalışmalarından olmak üzere meselâ az gelişmiş memleketlerin iktisaden gelişmelerini sağlamak gayesi ile "Birleşmiş Milletler Genişletilmiş Teknik Yardım Programı"nı ihdas etmiştir ki, bu program çerçevesinde dünyanın en ücre köşelerine kadar gönderdiği mütehassıslarla yüzde ellisi ümmi olan ve en basit medeni yaşama şartlarından mahrum bulunan insanlığın sayısız dert ve ihtiyaçlarına en modern teknik usul ve imkânlarla yardıma gayret etmektedir. Bu Teknik Yardım Programından gelecek yazılarımızda etraflı olarak bahsedeceğiz.

him komisyonda vazife görmüştür), Fransız delegasyonunun Paris'te daimi bir milletlerarası tiyatrosu, "Théâtre des Nations", kurulması yolundaki teklifini incelemiştir. Fransız hükümeti, Paris Belediyesi ve ilgili teşekkülleri ile temas ve müzakerelerin bir neticesi olan Fransız teklifine göre, birkaç senedir milletlerarası tiyatro festivalinin yapılmakta olduğu Sarah Bernhardt tiyatrosu kurulacak olan milletlerarası tiyatrosunun daimi merkezi olacak, çeşitli memleketlerin vermek tasavvurunda oldukları dram, opera ve bale temsilleri, hükümetleri veya milli merkezleri tarafından bu tiyatroya bildirilecek, ve teklifler özel bir komisyon tarafından bir karara bağlanacaktır. Komisyon, Fransız delegasyonunun bu teklifini ittifakla kabul etmiş, genel kurul da komisyonun fikrine uyarak Fransız hükümetine bu tasarının gerçekleştirilmesi yolunda müracaatta bulunulmasına karar vermiştir. Kongrenin vermiş olduğu en mühim karar budur; ve önceden yapılan temas ve hazırlıklar göz önünde bulundurulacak olursa, çok yakın bir gelecekte gerçekleşeceği de muhakkaktır. Böylece, her memleket, Paris'te, dram, opera ve bale temsilleri verme, ve sanatlarını milli sınırlar dışına çıkarma imkânını bulacaktır. Milletlerarası Tiyatro Enstitüsünün gayesi, birçok memleketlerde milletlerarası tiyatroların kurulmasıdır. Bu sebepten kongre, Hindistan delegesinin de Hindistan'da böyle bir tiyatro kurulması teklifini büyük bir memnuniyetle karşılamış, ve Hindistan hükümeti ile temasa geçilmesine karar vermiştir.

Gençlerin tiyatro ile yakından ilgilenmesini sağlamak için alınabilecek tedbirleri incelemek üzere kurulan komisyon, bilhassa malî güçlükler dolayısıyla, bu sahada yeter derecede faaliyette bulunulmamasından müstekidir. Ancak mevcut imkânların elverdiği nisbette de iş görülmesi gerektiğinden bazı teklif ve temennilerde bulunmuştur. Mesele, çocuk ve gençleri fiilen tiyatro faaliyetlerine iştirak ettirmek, bunun için de gençlere bu yolda rehberlik edecek öğret-

menler yetiştirmektir. Bu işi, her memleketin kurabileceği gençlik tiyatrosu merkezleri üzerine alabilir. Kaldı ki, Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü'nün sırf gençler için muntazam çıkaracağı, ve gençlerin de yazılarını kabul edecek bir bülten bu faaliyete destek olacaktır. Diğer taraftan, okullarda ve üniversitelerde verilecek kurlar, temsil edilecek oyunlar, hattâ mübadele yolu ile celbedilecek öğretmenler, gençlik tiyatrosu meselesine milli çapta bir veçhe verecek, hallini kolaylaştıracaktır. Komisyon, 1958 de Brüksel'de açılacak olan milletlerarası sergide çeşitli memleketlerin gençlik tiyatrolarının da yer almasını, seminerler, konferanslar tertibedilmesini derpiş eden bir karar da almıştır. Kongre, komisyonun bütün karar ve tekliflerini ittifakla kabul etmiştir.

Neşriyat Komisyonu, Enstitü'nün, her milletin tiyatro faaliyetini aksettiren "Créations Mondiales" ve Théâtre dans le Monde" adlı dergilerinin neşrine devam edilmesini tasvibetmiş, bu dergilerin sürümünün arttırılması çarelerini aramış, bu bakımdan milli merkezlerin daha faal olabilecekleri kanaatine varmıştır. Diğer taraftan, altı dil üzerinden hazırlanmış olan Tiyatro Teknik Terimleri Lügatının da bir an evvel bastırılmasını karar altına almış; millî tiyatro eserlerinin Fransızca ve İngilizceye çevrilerek Antolojiler halinde neşredilmesi hususunda yapılan bir teklifi de çok müsait karşılamıştır.

Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü'nün beş gün süren altıncı kongresi, bilhassa alınan kararların, hayal mahsülü olmayıp, gerçekleşmesi kolay kararlar olduğu nazarı itibarı alınacak olursa, başarılı bir toplantı olduğu söylenebilir. Bu toplantı yurdumuz bakımından da ayrı bir hususiyet taşımaktadır. Türk delegesi Muhsin Ertuğrul, genel kurula başkan vekili seçildikten başka, icra komitesine de dört sene müddetle üye seçilmiştir ki, bu olayı, tiyatromuza milletlerarasında gösterilen ilginin ve verilen değerlerin bir işareti saymak yersiz olmaz.

